

Současná institucionální podoba OBSE

INGRID ZWETTLEROVÁ

Vzhledem k významu Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a jejímu postavení v mezinárodním právu a v mezinárodní politice na přelomu dvou tisíciletí i v koncepci zahraniční politiky České republiky je třeba zabývat se také povahou její současné organizační struktury čili její institucionální podobou.

Institucionální podoba OBSE je výsledkem téměř tři desetiletí trvajícího procesu, zpočátku pozvolného, po roce 1989 naopak velmi intenzivního, založeného na konsenzu států. Výsledkem, nikoli však konečným, je dnes existence celé řady orgánů OBSE. Seznámení se s jejich právním statutem (mandátem), tedy s okolnostmi jejich zřízení a ustavení, složením, vnitřní organizací a vnitřními (jednacími) pravidly, pravomocemi a působností a vztahy k jiným orgánům, je jednou z možností poznání smyslu existence a cílů OBSE jako takové. Stručná charakteristika přínosu jednotlivých důležitých jednání orgánů OBSE ukazuje naplnění právního statutu daného orgánu v mezinárodní praxi, zejména s ohledem na pokračující institucionalizaci, aniž bychom tím snižovali význam jiných přijatých rozhodnutí a doporučení. Současně se blíže zaměřujeme na orgány méně známé a na ty orgány OBSE, jejichž mandát je realizací opatření v rámci lidské dimenze, a to jednak z důvodu rostoucího významu lidských práv v rámci OBSE a v mezinárodním právu, jednak pro jejich dřívější opomíjení, a to zejména na úkor bezpečnostní dimenze. Pro měnlivý rozsah charakteristiky jednotlivých orgánů vyplývá rovněž z širší pravomocí a interakce daného orgánu s ostatními institucemi a strukturami OBSE.

Právní statut orgánů – právě s ohledem na specifickou povahu OBSE – není vždy možné jednoznačně „uchopit“ a jeho vymezení je stále do jisté míry *in statu nascendi*. Vycházím zde tedy z ujednání stávajících závěrečných dokumentů, přijatých summitem, a z dokumentů, přijatých jinými orgány OBSE.¹ Tato ujednání mají nepochybně povahu *soft law*² a jako mezinárodním právem nevynutitelné závazky zavazují státy na základě trvajícího konsenzu.

SUMMIT

Summit (rovněž označován jako setkání nejvyšších představitelů států a vlád, *Meeting of the Heads of State or Government*) je nejvyšším orgánem KBSE/OBSE. Setkání za účasti všech členských států zastoupených nejvyššími představiteli výkonné moci se konají v některém členském státě OBSE – v hostitelské zemi. Počínaje rokem 1990 se summit koná zpravidla každé dva roky, před tímto datem byla obdobným setkáním jen schůzka v Helsinkách v roce 1975.³

Summit hodnotí rozvoj OBSE a implementaci závazků, rozhoduje o vytvoření stálých i dočasných orgánů, stanoví priority a směrnice na nejvyšší politické úrovni. Do věcné působnosti summitů spadají veškeré záležitosti jednotlivých dimenzí OBSE, vnější i vnitřní procedurální pravidla, úprava vztahů k jiným mezinárodním organizacím a nevládním organizacím.

Organizační pravidla nejsou jednoznačně definována (a zřejmě by to ani nebylo praktické), vycházejí spíše z formujícího se obyčeje, z politické praxe a z kusé úpravy některých závěrečných dokumentů. Helsinská rozhodnutí (1992)⁴ ve svém článku I/2 a 3 odkazují na Pařížskou chartu,⁵ v jejíž závěrečné kapitole Nové struktury a instituce v procesu KBSE bez dalšího nacházíme ujednání o konání summitu (zde je ještě označen ja-

ko následná schůzka) s dvouletou periodou. Její Dodatkový dokument nic dalšího k organizačním pravidlům summitu neobsahuje s výjimkou interpretačního článku I/J, podle něhož se procedury, pracovní metody a stupnice příspěvků států na náklady organizace použijí *mutatis mutandis* pro další případy výslovně neuvedené, nebude-li rozhodnuto jinak.

První summit v Helsinkách (1975) završil podpisem helsinského Závěrečného aktu proces vzniku KBSE. Pařížský summit (1990) byl ve znamení zásadních politických změn v Evropě, z nichž pramenící naděje se promítly také do pařížské Charty pro novou Evropu (dále jen Pařížská charta), zřizovacího dokumentu prvních orgánů OBSE stálého charakteru.

Následující summit v Helsinkách (1992), který se konal za účasti již 52 států, rozhodl o vytvoření dalších níže uvedených orgánů. Teze helsinské deklarace Výzva doby změn týkající se konkrétních opatření v rámci jednotlivých dimenzí OBSE byly rozvinuty v Helsinských rozhodnutích, jejichž závěrečná část je věnována spolupráci navenek (s geograficky blízkými regiony a se státy středomořské oblasti jako s tzv. partnery pro spolupráci) i uvnitř organizace (v souladu s Programem koordinované podpory nedávno přijatým zúčastněným státům).

Summit v Budapešti (1994)⁶ opět znamenal vytvoření dalších orgánů. Současně rozhodl o změně názvu z KBSE na OBSE, aby tak do jisté míry definitivně i po formální stránce podtrhl přeměnu mezinárodní konference v mezinárodní organizaci.

Jednání summitu v Lisabonu (1996)⁷ bylo zakončeno přijetím dokumentu, členěného na Lisabonskou deklaraci a na Lisabonskou deklaraci o společném a komplexním bezpečnostním modelu pro Evropu 21. století.

Poslední summit konaný v prosinci 1999 v Istanbulu,⁸ kterému předcházela přípravná schůzka, nepřinesl žádné převratné změny. Na něm přijatá deklarace znamenala zejména potvrzení dosavadní profílace OBSE. Nicméně není možné opomenout jeho význam pro bezpečnostní dimenzi, daný především přijetím Charty evropské bezpečnosti, Dohody o adaptaci Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě a upraveného Vídeňského dokumentu 1999 o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti; tyto dokumenty by si jistě zasloužily podrobný rozbor, od něhož však upouštím, neboť tematicky jde nad rámec této stati.

HODNOTÍCÍ KONFERENCE

Hodnotící konference, respektive hodnotící setkání (*Review Conference, Review Meeting*, dále jen konference), byly jako krátká operativní jednání, předcházející summitům, zřízeny Helsinskými rozhodnutími (1992). Jejich název osciluje mezi oběma uvedenými variantami.

Stávající role konferencí je oslabená existencí Stálé rady. Jsou jednak pravidelnými přípravnými jednáními ve vztahu k summitům, jednak hodnotí dosavadní postup implementace závazků všech dimenzí OBSE. Současně přijímají opatření k posílení tohoto procesu a zpravidla vypracovávají dokument, předjímající závěrečný dokument nadcházejícího summitu. Jednání konference probíhají formou rozpravy. Jsou připravována Radou zmocněnců, respektive v současné době Stálou radou, která může rozhodnout o případném konání zvláštní přípravné schůzky před vlastním summitem.

Z historizujícího úhlu pohledu stojí za připomenutí, že vývojovými předchůdci hodnotících konferencí byly tzv. následné konference. Ty ovšem časově nepředcházely summitům, ale *de facto* je nahrazovaly. Jejich další odlišnost spočívá v tom, že měly povahu *ad hoc* setkání, která při neexistenci stálých orgánů a struktur KBSE/OBSE zajišťovala kontinuitu její existence. Do pádu železné opony byly následné konference odůvodnitelné politickou neprůchodností jednání na nejvyšší úrovni, v roce 1992 pak nutností projednat tehdy aktuální otázky velmi rychle institucionalizace OBSE. Konkrétní výsledky jednání následných konferencí pro jejich dnešní eklektičnost ponechávám stranou.

První hodnotící konference, která se konala v Budapešti (1994),⁹ ocenila kontinuální vývoj OBSE a zdůraznila prioritu lidské dimenze. Kladně zhodnotila činnost Úřadu pro

demokratické instituce a lidská práva v oblasti práva a svobodných voleb, jakož i vytvoření Sekretariátu OBSE. Další hodnotící konference předcházely summitům v Lisabonu a v Istanbulu.

RADA MINISTRŮ

Rada ministrů KBSE (*CSCE Council of Ministers*) byla zřízena Chartou jako ústřední a rozhodovací orgán KBSE. Summit v roce 1994 pozměnil její název na Radu ministrů (*Ministerial Council*, rovněž jako *Ministerial Council Meetings*, dále jen Rada), avšak povaha zastoupení států zůstala zachována.

Mandát Rady je rámcově vymezen v části A Dodatkového dokumentu Charty. Rada je hlavním orgánem pro pravidelné politické konzultace v rámci OBSE. Zvažuje opatření a přijímá rozhodnutí, obsažená v dokumentech, a kontroluje jejich plnění. Přípravuje summit, určuje program jednání a mnohdy předjímá jeho rozhodnutí. Má pravomoci v oblasti předcházení konfliktům a řešení krizí, které byly Helsinskými rozhodnutími dále posíleny. Další důležité pravomoci Rady spočívají v rozhodování o vyslání misí OBSE, o jejich mandátu a o jeho případném prodloužení.

Pracovní, respektive jednacím metody Rady jsou politickou praxí rozšiřovány (např. o tzv. efektivní konzultace). Předsedou zasedání je příslušný ministr jako představitel hostitelské země. Zasedání Rady by se měla konat pravidelně, nejméně jednou ročně, nikoli však ve stejném roce jako summit. Státy se mohou rovněž dohodnout na tzv. doplňujícím jednání, je-li to třeba s ohledem na záležitost, jež nesnese odklad (viz např. jednání o přijetí pobaltských států do OBSE v roce 1991). Program jednání Rady, včetně určení návrhu data a místa konání dalšího zasedání v některém státě OBSE, připravuje Stálá rada.

Na prvním zasedání Rady (Berlín, 1991)¹⁰ bylo rozhodnuto o přijetí mechanismu konzultací a spolupráce v naléhavých situacích (tzv. berlínský). Rada vzala na vědomí závěrečnou rezoluci zasedání poslanců parlamentů členských států, kterou byl dohodnut vznik Parlamentního shromáždění OBSE. Schválila rovněž zprávu schůzky expertů o mírovém urovnání sporů, vymezující zásady i konkrétní postupy řešení sporů mezi státy KBSE (tzv. valletský mechanismus).

Zasedání Rady (Praha, 1992)¹¹ znamenalo posílení bezpečnostní a lidské dimenze jak stanovením cílů KBSE v dokumentu Rady, tak i dílčími kroky. Tento dokument, nazvaný Soubor závěrů – Pražský dokument o dalším rozvoji institucí a struktur KBSE, deklaroval její cíle spočívající v předcházení konfliktům, v mírovém řešení sporů, včetně tzv. včasného varování, a respektování lidských práv. Rada rozhodla o vytvoření Ekonomického fóra a o vypracování stanov smířčích a rozhodčích orgánu KBSE. Současně přijala Deklaraci o nešíření a transferu jaderných zbraní. Byla rovněž posouzena ve své době svrchovaně aktuální zpráva Zpravodajské mise KBSE o dodržování lidských práv v Jugoslávii a byly schváleny výsledky jiných zasedání v rámci KBSE.

Doplňující jednání v Moskvě (1991) a v Helsinkách (1992) mj. rozhodla o přijetí nových členů.

Na zasedání ve Stockholmu (1992) Rada řešila zefektivnění činnosti Sekretariátu, misí a Fóra pro bezpečnost. Zřídila úřad generálního tajemníka OBSE a jemu podřízený Sekretariát. Středisku pro předcházení konfliktům bylo uloženo podniknout kroky k posílení činnosti misí a operací. Úřadující předseda byl pověřen zajišťováním spolupráce s nevládními organizacemi. Rozhodnutí Rady se týkala rovněž posílení lidské dimenze (včetně pravomocí Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva) i regionálních opatření (situace v nástupnických státech SSSR a v bývalé Jugoslávii). Rada rozhodla o přijetí modifikací valletského mechanismu, když smířčím orgánem určila namísto Střediska pro předcházení konfliktům Radu zmocněnců. Přílohou č. 4 dokumentu se stala schválená Úmluva o smířčím a rozhodčím řízení.

Rada v Římě (1993)¹² přijala dokument nazvaný OBSE a nová Evropa – naše bezpečnost je nedělitelná, formálně podobný jak předchozímu dokumentu Rady, tak i závěrečné-

mu dokumentu helsinského summitu. Nedělitelnost bezpečnosti Rada spatřuje v esenciální provázanosti všech dimenzí OBSE, a proto rekapituluje a hodnotí výsledky implementace závazků států v jejich rámci a případně ukládá opatření k jejich posílení. Vypracováním koncepce preventivní diplomacie a řešení krizí Rada pověřila Středisko a Stálou radu. Zabývala se také postavením Vysokého komisaře pro národnostní menšiny, spolupráci s mezinárodními organizacemi, operacemi OBSE, integrací nově přijatých států a vztahem ke Středomoří. Obsahově i teritoriálně navázala na dosud přijatá regionální opatření.

Rada v Budapešti (1995) jednala o tzv. bezpečnostním modelu pro 21. století. Současně přijala rozhodnutí o situaci v Bosně a Hercegovině a o minském procesu řešení situace v Náhorním Karabachu.

Dokument zasedání Rady v Kodani (1997)¹³ obsahuje tři odlišné části: shrnutí úřadujícího předsedy, zprávy (úřadujícího předsedy či jemu určené) a rozhodnutí, které tvoří jádro dokumentu. Dokument se téměř výlučně zabývá institucionalizací. Byl jmenován Zmocněnc OBSE pro svobodné sdělovací prostředky, posílány pravomoci Sekretariátu OBSE. Rada učinila také dílčí rozhodnutí týkající se modalit hodnotících konferencí o lidské dimenzi, konání dalšího summitu a stanovení rozpočtu misí.

Zasedání Rady v Oslu (1998) přijalo dokument opět s několika formálně odlišnými částmi: deklaraci (nezávazná část), prohlášení o Kosovu, rozhodnutí Rady (závazná část), shrnutí úřadujícího předsedy a zprávy (přednesené či zaslané příspěvky určené úřadujícímu předsedovi). V rozhodnutích Rada upravila postavení misí v Gruzii a v Moldově a vyjádřila se k Evropské bezpečnostní chartě a k ochraně menšin.

Prozatím poslední zasedání Rady (2000) zahrnovalo širokou škálu záležitostí; byla přijata Deklarace o roli OBSE v jihovýchodní Evropě a Dokument o malých vojenských a lehkých zbraních, bylo obnoveno členství bývalé Jugoslávie. Novým Vysokým komisařem pro národnostní menšiny byl od 1. 7. 2001 jmenován Rolf Ekeus. Rada rovněž projednala situaci v bývalých republikách SSSR, otázky lidské dimenze; Rusko a USA však prohlásily, že ne všechny závěry obsažené ve shrnutí úřadujícího předsedy byly přijaty na základě zásady konsenzu, a tudíž nejsou pro členské státy závazné.

PARLAMENTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ OBSE

Parlamentní shromáždění (OSCE Parliamentary Assembly, dále jen PS) je zasedáním poslanců podle zastoupení politických stran v parlamentech členských států OBSE. Koná se jednou ročně v sídle parlamentu některého členského státu OBSE. Zázemí PS poskytuje Mezinárodní sekretariát PS se sídlem v Kodani. Obdobnými orgány jako PS jsou např. Parlamentní shromáždění Rady Evropy, Meziparlamentní unie a Meziparlamentní shromáždění členských států SNS, které mají v PS statut pozorovatele.

Způsob zřízení PS byl specifický i na poměry panující v OBSE, jež jsou někdy označovány jako každodenní institucionalizace. Zřízení PS Charta sice předvíдалa, ale v tomto směru již neobsahovala konkrétní ujednání. Základem institucionální podoby PS je *Závěrečná rezoluce o vytvoření PS OBSE*, konsenzuálně přijatá na setkání poslanců parlamentní členských států OBSE v Madridu (1991), jež byla navržena španělskými kortesy. Rezoluce vymezila mandát, složení, jednací řád a pracovní metody PS. Poté tuto rezoluce vzala na vědomí Rada (1991).

PS vede rozpravu o všech záležitostech projednávaných summitu a Radou, jakož i o činnosti OBSE za uplynulý rok. Je konzultačním orgánem v případě tzv. včasného varování a včasné akce, rozvíjí mechanismy pro předcházení a řešení konfliktů. Organizuje projekty monitoringu parlamentních voleb, zahrnující také spolupráci s ostatními misemi a prověřování souladu legislativy dotčeného státu s ujednáními o svobodných volbách podle Kodaňského dokumentu.¹⁴ PS proto rovněž zřizuje speciální mise a tzv. programy demokratické účasti (jde o pomoc při legislativních změnách v zemích bývalého SSSR formou seminářů a kurzů). PS působí na aproximaci národní legislativy s dokumenty OBSE

a ve vztahu k Mezinárodnímu tribunálu pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991 (prostřednictvím zvláštního zpravodaje). PS je současně živou spojnicí mezi OBSE a státy, snažící se reflektovat veřejné mínění.

PS jedná v plénu po předchozím jednání ve výborech. Pro jednotlivé dimenze OBSE jsou zřízeny příslušné parlamentní výbory: Obecný výbor pro politické vztahy a bezpečnost (pro dimenzi bezpečnostní), Obecný výbor pro hospodářské vztahy, vědu, techniku a životní prostředí (pro dimenzi ekonomickou a environmentální), Obecný výbor pro demokracii, lidská práva a humanitární otázky (pro lidskou dimenzi). Dalším je Stálý výbor. Každý výbor má svého zpravodaje, odpovědného za přípravu zprávy (na základě konzultace s členy výboru a Sekretariátu) a za přijetí rezoluce. PS se obrací s dotazy a doporučeními na ostatní orgány OBSE, účastní se zasedání Rady a Stálé rady s právem na udělení slova. Zasedání PS se naopak účastní tzv. speciální hosté – úřadující předseda a jeho osobní zmocněnci, generální tajemník, Vysoký komisař pro národnostní menšiny, vedoucí misí a soudci výše zmíněného mezinárodního tribunálu.

Na rozdíl od všech ostatních orgánů OBSE PS rozhoduje většinou hlasů. Tato skutečnost je vyústěním soustavné kritiky PS vůči zásadě konsenzu jako jedinému způsobu rozhodování jiných orgánů OBSE. S ohledem na politickou nemožnost jejího úplného opuštění PS navrhlo kompromis v podobě tzv. přibližného konsenzu (90% většina členů a příspěvků; viz Závěrečná deklarace PS z roku 1994). V praxi by to znamenalo, že by žádný stát sám o sobě už neměl právo veta (a contrario k zásadě konsenzu), neboť rozhodnutí by muselo blokovat 2–6 států. Článek 30 jednacího řádu PS uvádí také tzv. konsenzus minus 2, o jehož aplikaci PS by však musela rozhodnout Rada.

PS přijímá řadu rozhodnutí a doporučení shrnutých v závěrečné deklaraci, jež je členěna podobně jako Závěrečný akt a současně odpovídá mandátu výborů PS. Deklarace je předána Radě, úřadujícímu předsedovi a státům.

První zasedání PS (Budapešť, 1992) rozhodlo na návrh Dánska o vytvoření Mezinárodního sekretariátu PS a o příštím místě konání PS. Další zasedání se konala v Helsinkách (1993), ve Vídni (1994), v Ottawě (1995), ve Stockholmu (1996), ve Varšavě (1997), v Kodani (1998), v Petrohradu (1999) a v Bukurešti (2000). PS směřovalo svá četná doporučení Radě (posílení ekonomické dimenze, institucionalizace, ochrana svobody sdělovacích prostředků), Fóru pro bezpečnost (např. vypracování smlouvy o úplném odzbrojení) i státům (uplatňování mechanismu mírového urovnání sporů a uznání jurisdikce Smírčího a rozhodčího soudu, posílení subregionální ekonomické spolupráce, problém vězněných novinářů, nezávislost sdělovacích prostředků na státu zejména v době volební kampaně, potlačování svobody tisku). PS jednalo o posílení svých rozsáhlejších aktivit při organizování misí (včetně např. absorbování Vrchní plánovací skupiny) a při řešení nucené migrace. Přijalo také řadu dílčích rezolucí o Turecku a o bývalé Jugoslávii.

RADA ZMOCNĚNCŮ

Současná Rada zmocněnců (*Senior Council*, dále jen RZ) byla zřízena Chartou pod názvem Výbor vysokých zmocněnců (*Committee of Senior Officials*, dále jen CSO). Mandát CSO je upraven v části B Dodatkového dokumentu Charty a v části I a III Helsinských rozhodnutí. CSO připravoval jednání Rady formou rozpravy ústí ve shrnující zprávu, dával jí doporučení a realizoval její rozhodnutí. Dohlížel, řídil a koordinoval činnost OBSE mezi jednotlivými schůzkami Rady, projednával aktuální otázky, vyjadřoval se k aktivitám a opatřením OBSE. V rámci své pravomoci mohl jiné orgány pověřit úkoly.

CSO se scházel také v tzv. naléhavých situacích, neboť měl odpovědnost za oblast včasného varování a preventivní diplomacie. Upozorňoval na relevantní situace (přímo či prostřednictvím Vysokého komisaře pro národnostní menšiny nebo svého poradního orgánu – *Konzultativního výboru*). CSO zde využíval mechanismu lidské dimenze a mechanismu pro mírové urovnání sporů. Podporoval jednání mezi stranami, mohl si vyžádat posudky

expertů a zprávy o situaci, popřípadě mohl tyto pravomoci delegovat na úřadujícího předsedu, Trojku, řídicí skupinu ad hoc či Poradní výbor Střediska pro předcházení konfliktům. Tzv. berlínský mechanismus uplatnil v případě konfliktu v bývalé Jugoslávii a v Náhorním Karabachu.

CSO rovněž konsenzem rozhodoval o zřízení a mandátu zjišťovacích a zpravodajských misí (přiměřeně při použití odstavce 13 Moskevského dokumentu a odstavce 29 Pařížské charty). Mise předávaly CSO zprávy důvěrného charakteru.

Organizační pravidla CSO, respektive RZ, určila Rada. Zasedáním CSO konaným v sídle Sekretariátu OBSE předsedal představitel státu, v němž se konalo předchozí zasedání Rady. Délka zasedání nepřesahovala dva dny, nebylo-li dohodnuto jinak. CSO zároveň určoval přesné datum svého následujícího zasedání, konaného nejméně dvakrát ročně; od roku 1993 zasedal také jedenkrát ročně jako Ekonomické fórum (viz níže). Do struktury CSO patřilo Ekonomické fórum, Spojená konzultační skupina, Komise pro otevřené nebe, Zvláštní výbor Fóra pro bezpečnost a Poradní výbor Střediska pro předcházení konfliktům, jež byly souborně označovány jako *Videňská skupina CSO*.

Zásadní přelom v postavení a pravomocích CSO přineslo rozhodnutí Rady v roce 1993. Znamenalo zrušení Konzultativního výboru Fóra pro bezpečnost, změnu názvu CSO na stávající označení Rada zmocněnců a především transfer rozhodovacích i dalších pravomocí na nově zřízenou Stálou radu. Pod novým názvem pak RZ zasedala pouze třikrát, od roku 1996 se schází jen jako Ekonomické fórum.

STÁLÁ RADA

Stálá rada (*Permanent Council*) byla zřízena rozhodnutím Rady v roce 1993 pod názvem Stálý výbor. Současný název má od prosince 1994. Stálá rada konzultuje a přijímá rozhodnutí týkající se každodenních operativních úkolů OBSE na úrovni vedoucích stálých misí členských států při OBSE. Jde o řadu dílčích zpráv o aktivitách orgánů OBSE, o jejich návrhy a podklady pro jednání a rozhodnutí, která jsou většinou předávána úřadujícímu předsedovi či Radě. Rozhodnutí Rady v roce 1998¹⁵ pak rozšířilo mandát Stálé rady o podporu generálního tajemníka při včasné varování, předcházení konfliktům, řešení krizí a pokrizovém urovnání vztahů.

Stálá rada zasedá na úrovni vedoucích stálých misí členských států při OBSE každý týden v sídle Sekretariátu OBSE. Kromě toho se koná řada neformálních setkání.¹⁶ Její rozhodnutí jsou publikována ve Zpravodaji Stálé rady.

Stálá rada je de facto – jak již bylo výše uvedeno – nástupnickým orgánem Rady zmocněnců, neboť na ni byly delegovány veškeré pravomoci RZ s výjimkou zasedání Ekonomického fóra. Stálou radu je možné považovat za orgán přechodného typu mezi stálým orgánem mezinárodní organizace a mezinárodní konferencí.

ÚŘADUJÍCÍ PŘEDSEDA

Úřadující předseda (*Chairman-in-Office*, s ohledem na rakouské předsednictví v roce 2000 též *Chairperson-in-Office*) je nejvyšším stálým orgánem OBSE a jejím nejvyšším představitelem ve vztazích k ostatním subjektům mezinárodního práva. Byl zřízen ustanoveními hlavy I Helsinských rozhodnutí, která formalizovala postavení předsedajícího Radě v tento stálý orgán. Ústavován je na zasedání Rady s dvouletým předstihem z řad ministrů zahraničních věcí členských států OBSE.

Úřadující předseda předává rozhodnutí Rady a RZ, respektive Stálé rady dalším orgánům OBSE a je jim odpovědný za koordinaci a komunikaci mezi orgány OBSE. Účastní se jednání ostatních orgánů a plní úkoly, které mu ukládají. Úřadujícímu předsedovi jsou nápomocni bývalý a budoucí předseda OBSE, společně označováni jako *Trojka (Troika)*. Její mandát je Helsinskými rozhodnutími vymezen jen zkratkovitě, v praxi se odvíjí od dílčích úkolů uložených úřadujícímu předsedovi. Jde zejména o různé formy dohledu či o oficiální návštěvy na místě samém.

Pomocnými orgány úřadujícího předsedy – jak je vymezují již zmiňovaná Helsinská rozhodnutí – jsou *řídící skupiny ad hoc* (*Ad hoc Steering Groups*) a *osobní zmocněnci* (*Personal Representatives*). Řídící skupiny ad hoc jsou ustavované (a následně rušené) rozhodnutími Rady nebo Stálé rady na návrh úřadujícího předsedy. V naléhavých případech je může ustavit úřadující předseda na základě tzv. tichého souhlasu (absence námitek ve lhůtě pěti dnů). *Ad hoc* je rovněž určen jejich mandát, doba trvání a složení (obligatorně státy Trojky, celkový počet je vždy značně menší než počet členů OBSE). Vznikají za účelem předcházení konfliktům, řešení krizí a rozhodování sporů. *Osobní zmocněnci* jsou jmenováni úřadujícím předsedou, a to po předchozím informování Stálé rady. Mají postavení konzultativního orgánu pro konkrétní krizi nebo konflikt. Požívají mezinárodní ochrany a diplomatické imunity, odvozené z postavení úřadujícího předsedy. O činnosti obou pomocných orgánů informuje úřadující předseda Stálou radu.

EKONOMICKÉ FÓRUM

Ekonomické fórum (*Economic Forum*) jedná v rámci RZ a dle shodných procesních pravidel. Poměrně úzce spolupracuje s evropskými ekonomickými uskupeními i se Světovou obchodní organizací. Bylo zřízeno rozhodnutím Rady (Praha, 1992), jeho mandát specifikovala Helsinská rozhodnutí. Fórum navrhuje praktické kroky směřující k rozvoji volného trhu a ekonomické spolupráce mezi členskými státy OBSE a k zajištění spolupráce s mezinárodními organizacemi. Může se na ně obracet s výzvami a zároveň je mechanismem pro plnění závazků OBSE v oblasti ekonomiky, vědy, techniky a životního prostředí.

Ekonomické fórum se schází s roční periodicitou v Praze jako otevřený seminář expertů jednajících ve třech pracovních schůzích členěných na několik pracovních skupin (zpravidla 3–4).

Kromě toho se v rámci ekonomické dimenze OBSE konají *setkání hodnotící implementaci ekonomické dimenze* (v roce 1996 a 1998), stejně jako specializované semináře a konference na různých místech a úrovních. Jsou zaměřené na aktuální ekonomické a s ekonomikou související problémy, směřující k prohloubení vzájemného poznání, podpory a výměny (*semináře ekonomické dimenze, regionální semináře pro Střední Asii, zasedání o ekonomických, environmentálních a vědeckých záležitostech a jednání se středo-mořskými partnery o spolupráci*).

FÓRUM PRO SPOLUPRÁCI V OBLASTI BEZPEČNOSTI

Fórum pro spolupráci v oblasti bezpečnosti (*Forum for Security Co-operation*, dále jen Fórum pro bezpečnost či Fórum) bylo zřízeno hlavou V Helsinských rozhodnutí jako orgán zabývající se bezpečnostními záležitostmi, s ohledem na počet států OBSE již de facto unikátně celoevropský. Fórum je negociační platformou pro jednání o kontrole zbrojení a odzbrojení a o opatřeních k budování důvěry a bezpečnosti s cílem připravovat nové dokumenty týkající se bezpečnostní dimenze i texty mezinárodních smluv. Současně je orgánem umožňujícím pravidelné konzultace a intenzivní spolupráci v oblasti bezpečnosti, snižování rizika konfliktů a kontrolu implementace dohodnutých bezpečnostních závazků. Představuje institucionalizovanou platformu, navazující rovněž na dosavadní jednání v rámci bezpečnostní dimenze o tzv. opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti (1986, 1989–1992). Pobaltské státy inspirovalo k vytvoření vlastního neformálního konzultačního fóra.¹⁷

Helsinská rozhodnutí ve své příloze *Program okamžitých akcí* vymezila jednotlivé, již relativně konkrétní záležitosti tvořící součást mandátu Fóra: harmonizaci závazků, globální výměnu vojenských informací, regionální opatření, spolupráci v oblasti konverze zbrojního průmyslu, plánování sil. Jejich praktické naplnění můžeme sledovat v řadě dokumentů, sjednaných v rámci Fóra. První čtyři dokumenty (mj. *Stabilizační opatření pro místní krizové situace* a *Zásady pro vývoz konvenčních zbraní*) byly přijaty již v roce 1993,

v následujícím roce byly přijaty doplňující dokumenty – *Globální výměna vojenských informací a Principy nešíření konvenčních zbraní*. Summity v Budapešti a v Lisabonu znamenaly rozvoj a potvrzení důležitosti agendy Fóra. V Budapešti byl schválen *Kodex chování států v politicko-vojenských aspektech bezpečnosti* jakožto mezník v pojetí kooperativní bezpečnosti, v Lisabonu pak *Rámcová smlouva o kontrole zbraní*, kterou tvoří jak již podepsané a ratifikované mezinárodní smlouvy, tak i nezávazná doporučení orgánů OBSE.¹⁸ V rámci jednání Fóra o opatřeních budování důvěry a bezpečnosti byl vypracován *Vídeňský dokument 1994*, navazující a rozšiřující tento režim sjednaný v Závěrečném aktu, ve Stockholmském dokumentu a ve Vídeňských dokumentech 1990 a 1992.¹⁹

Původně bylo Fórum tvořeno dvěma výbory – Zvláštním výborem a Poradním výborem Střediska pro předcházení konfliktům, které jako Konzultativní výbor takto působilo pro oba orgány. Již zmiňované rozhodnutí Rady v roce 1993 Poradní výbor zrušilo, po faktickém splnutí Zvláštního výboru s Fórem se jeho název od roku 1995 jako obsolentní neuzívá.

Fórum se schází každý týden v sídle Sekretariátu OBSE, svou činnost zahájilo 22. září 1992. Jedná dle pravidel stanovených Radou, popřípadě v otevřených pracovních skupinách s možností zřídit pomocné orgány, jež jsou povinny jej informovat o své činnosti prostřednictvím zpráv.

STŘEDISKO KBSE PRO PŘEDCHÁZENÍ KONFLIKTŮM

Středisko KBSE pro předcházení konfliktům (*Conflict Prevention Centre*, dále jen Středisko) je časově prvním stálým specializovaným orgánem bezpečnostní dimenze. První návrh na jeho zřízení jako centra pro informace a konzultace ke snížení rizik nečekaných útoků vznesla na summitu ve Vídni (1989) skupina bývalých socialistických států, mj. Československo. Jeho zřizovací listinou je Dodatkový dokument Charty, hlava F. První zasedání Střediska se uskutečnilo v prosinci 1990 ještě pod předsednictvím Jugoslávie.

Středisko vzniklo jako důležitý orgán KBSE, sloužící jako primární nástroj včasného varování, předcházení a řešení krizí a pokrizového urovnání vztahů.²⁰ K tomu mělo všechny pravomoci dané přijatými mechanismy KBSE ve vztahu k jiným jejím orgánům, včetně misí. Mohlo tak plnit významné politické i technicko-operativní funkce.

K tomu rovněž sloužil jeho pomocný orgán – *Poradní výbor (Consultative Committee)* –, který měl charakter konzultačního a diskuzního fóra. Byl činný v rámci mechanismů (předcházení konfliktům v souladu s článkem 17 vídeňského mechanismu konzultací a spolupráce, pokud by měly vojenské dopady; byl nominační institucí valletského mechanismu) a měl podporovat operace OBSE.²¹ Mohl dávat doporučení Radě a CSO doporučit ustavení mise. Jeho činnost byla realizována formou krizových zasedání, ročních hodnotících setkání, seminářů o vojenských doktrínách a jinými obdobnými akcemi podle dohody států. Využíval rovněž soustavu tzv. styčných míst v jednotlivých státech (jinak také komunikační síť OBSE) a databanku, obsahující informace o této síti, a spolupracoval s ostatními bezpečnostními organizacemi. Poradní výbor rozhodoval tzv. konsenzem minus jedna (rozhodování se neúčastní dotčený stát).

Původní mandát Střediska byl postupně modifikován rozhodnutími Rady, zejména v roce 1993.²² Pravomoci Střediska, respektive jeho Poradního výboru, týkající se negociace a konzultací v oblasti bezpečnostní dimenze byly přeneseny na Fórum pro bezpečnost, Poradní výbor byl zrušen a Středisko jako takové se stalo součástí struktury Sekretariátu OBSE, nicméně významnou. V současné době je Středisko odpovědné za spolupráci s mezinárodními a nevládními organizacemi, za dohled nad misemi a za podporu implementace závazků vyplývajících z opatření k posílení důvěry a bezpečnosti, včetně organizace *výročních setkání hodnotících implementaci* těchto závazků. Středisko rovněž vede dokumentaci o vyměňovaných vojenských informacích, spravuje komunikační síť OBSE a organizuje semináře a školení.

ÚŘAD PRO DEMOKRATICKE INSTITUCE A LIDSKÁ PRÁVA

Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (*Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR*) byl zřízen Chartou pod názvem Úřad pro svobodné volby a poté se stal implementačním orgánem pro článek 6–8 Kodaňského dokumentu. Jeho smyslem bylo usnadnit kontakty a výměnu informací týkajících se svobodných voleb; praktickou podobu svého mandátu nacházel teprve postupně. Změna jeho názvu rozhodnutím Rady v roce 1992 signalizovala potřebu rozšíření mandátu, dořešení provázanosti s ostatními stálými a dočasnými orgány OBSE, včetně vztahu k misím OBSE a v souvislosti s tím posílení organizačního zázemí a navýšení rozpočtu. Helsinská rozhodnutí pak definovala ODIHR jako hlavní instituci lidské dimenze.

V současné době je ODIHR stálým specializovaným orgánem lidské dimenze OBSE dokumentačního, informačního, vzdělávacího a dohlížitelského charakteru; prozatím postrádá kontrolní pravomoci v pravém slova smyslu. Jeho mandát zahrnuje kontrolu řádného průběhu voleb, ochranu kolektivních a individuálních lidských práv (zejména práva na státní občanství, vzdělání, zrušení trestu smrti a ochranu kulturního dědictví), jakož i pomoc při tvorbě, interpretaci a aplikaci vnitrostátních právních norem (ústavního, převážně volebního práva) a při reformě soudnictví. Praktické naplnění mandátu spočívá v činnosti volebních misí, v organizování vzdělávacích seminářů a každoročních *hodnotících konferencí (setkání) lidské dimenze*. Dále se ODIHR zabývá sumarizační dostupných informací o respektování lidských práv v jednotlivých státech, poskytováním konzultačních služeb a odborné pomoci při legislativních změnách.

Smyslem existence ODIHR jako konzultačního a poradního orgánu ve vztahu k jiným orgánům OBSE je posílení právního státu a naplnění jeho postulátů v praxi.

VYSOKÝ KOMISAŘ PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Vysoký komisař pro národnostní menšiny (*High Commissioner on National Minorities*, dále jen komisař) byl zřízen z důvodu narůstajícího aktuálního významu záležitostí národnostních menšin z hlediska evropské bezpečnosti. Komisař působí jako orgán preventivní diplomacie pro předcházení konfliktům mezi národnostními menšinami a státními orgány a jako orgán ochrany kolektivních práv. Přísluší mu tedy role jednotícího prvku mezi bezpečnostní a lidskou dimenzí. Je mezinárodním kontrolním orgánem v oblasti evropské kontroly kolektivních práv, přispívajícím svými zprávami k pokrokovému rozvoji mezinárodního práva. Nemá však postavení nadnárodního soudce ani ombudsmana. Do jisté míry je jeho postavení srovnatelné s postavením Vysokého komisaře OSN po uprchlíky. Kromě terminologické podobnosti je spojuje rovněž vážnost a rozsáhlost problémů, které jsou do jejich pravomoci svěřeny. Fakticky spolu souvisí i jejich činnost; nepodaří-li se komisaři urovnat etnický konflikt a ten se stane skutečným, je pravidelně provázen masovým exodem uprchlíků do sousedních či spřátelených zemí.

Původní návrh SRN na zřízení tohoto orgánu (jako Úřadu vysokého komisaře pro lidská práva) byl projednáván již v letech 1973–1975, rozhodnutí o jeho zřízení bylo přijato na Konferenci o lidské dimenzi v Kodani (1991). Mandát komisaře vymezila Helsinská rozhodnutí (a to úvodními ustanoveními a v článku 18–23) jako složitě strukturovaný systém práv a povinností.

Komisařem by se vždy měla stát osobnost mezinárodně známá, nezávislá a nestranná. Je jmenován na základě konsenzu Radou podle doporučení Stálé rady, a to na tříleté období s možností opětovného jmenování (dosud je ve funkci Max van der Stoel). Sídlem komisaře je Haag.

Komisař podporuje dialog a spolupráci, posuzuje oblasti možného napětí, přijímá a hodnotí informace týkající se porušení závazků vyplývajících z dokumentů OBSE, z mezinárodních smluv i z vnitrostátního práva, doporučuje legislativní úpravy, prověřuje stížnosti romského obyvatelstva. Zajišťuje včasné varování, po němž následuje mechanismus

konzultací a spolupráce v naléhavých situacích. V rámci včasných akcí může Stálá rada delegovat na komisaře další pravomoci.

Komisař je rovněž oprávněn posoudit situaci přímo v dotčeném státě. Za tím účelem může vysílat skupinu expertů nebo sám dotčený stát navštívit, a to po předchozím projednání tohoto záměru se Stálou radou a po vyrozumění daného státu, jež je povinen mu zaručit svobodu vstupu, pohybu a komunikace. Komisař může navázat osobní kontakt se státními orgány všech úrovní, s nevládními organizacemi a s neformálními skupinami, vyslechnout strany sporu, konzultovat svá zjištění a shromažďovat informace. Jedná zásadně důvěrně na základě principů a závazků OBSE a souhlasu všech přímo zúčastněných stran. Svými doporučeními a diplomaticky formulovanými výzvami nabádá státy k chování v souladu se závazky, které vyplývají z Charty OSN, z dokumentů OBSE a jiných.²³ Jeho zprávy a právní názory mají povahu norem *soft law* a jsou také příspěvkem k faktickému i právnímu rozvoji ochrany národnostních menšin.²⁴

Komisař je odpovědný Stálé radě, s úřadujícím předsedou OBSE je povinen situaci konzultovat (obligatorní důvěrné konzultace před zahraniční cestou, širší po ní na žádost úřadujícího předsedy) a předat mu zprávy po návratu z dotčeného státu. Jeho prostřednictvím nebo přímo informuje Stálou radu, že situace přerůstá do konfliktu, popřípadě žádá o udělení mandátu k tzv. včasné akci. Informačně spolupracuje s ODIHR a sděluje stav plnění závazků lidské dimenze. Na žádost poskytuje rady ostatním orgánům OBSE. Komisař může spolupracovat s Evropskou unií, s NATO, se ZEU, popřípadě též se SNS v rámci zde uplatňovaného mechanismu pro zachování míru.

Činnost komisaře, kterou prozatím vyvíjel především ve státech střední a východní Evropy, je možné zobecnit v následující závěry o postavení národnostních menšin: nutnost odstranění komunikační bariéry mezi etniky, postupná a nenásilná integrace menšiny (nikoli asimilace), garantování účasti na správě veřejných záležitostí, dostatek finančních prostředků. Zda tato jeho činnost vždy přispěla k uklidnění vyhocené situace, je však velmi obtížné hodnotit, nicméně je vykonávána s hlubokou znalostí věci a vždy odkrývá řadu zajímavých poznatků.

ZMOCNĚNĚC PRO SVOBODNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY

Zmocněnec pro svobodné sdělovací prostředky (*Representative on Freedom of the Media*, dále jen zmocněnec) je orgán zřízený v roce 1997 rozhodnutím Stálé rady č. 193, formálně navazujícím na článek 11 Lisabonské deklarace. Zřízení tohoto orgánu je krokem směřujícím k analýze implementace závazků OBSE týkajících se práva na informace a na svobodné, nezávislé a pluralitní sdělovací prostředky. Tato lidská práva byla explicitně zakotvena v kapitole III helsinského Závěrečného aktu (svobodný tok informací přes hranice tiskem, kinematografií a vysílacími médii) a v dokumentu Konference o lidské dimenzi v Kodani (článek 9, 24 a 28) jako uznání práva sdělovacích prostředků vyhledávat, přijímat a šířit informace, zprávy a názory a bojovat proti národnostní, rasové a náboženské diskriminaci. Jsou obsažena pochopitelně i v dalších dokumentech OBSE.

Na návrh úřadujícího předsedy a po konzultaci se státy jmenovala Rada prvního zmocněnce (*Freimut Duve*, od 1. 1. 1998). Funkční období zmocněnce jako osoby s patřičnými zkušenostmi a s mezinárodní prestiží, která má být zároveň zárukou nezávislosti, je tříleté. Sídlem zmocněnce se opět stala Vídeň.

Zmocněnec sleduje rozvoj sdělovacích prostředků tak, aby jako svobodná, nezávislá a pluralitní byla základem otevřené a svobodné společnosti a systému vlády. Za součinnosti úřadujícího předsedy prosazuje principy OBSE týkající se svobody projevu a svobody tisku. Shromažďuje informace, návrhy, komentáře a zprávy o situaci z důvěryhodných zdrojů (od státních orgánů, od představitelů sdělovacích prostředků, od mezinárodních a nevládních organizací). Sleduje činnost sdělovacích prostředků v době voleb, zkoumá pracovní podmínky novinářů, monitoruje porušení práva ve smyslu

článku 25 hlavy VIII budapeštského závěrečného dokumentu a hlavy X dokumentu Rady (1993), které se týkající ochrany menšin.

Spolupracuje se státy, se Stálou radou, s ODIHR, s komisařem, s národními a mezinárodními mediálními organizacemi, s OSN, s Radou Evropy a s nevládními organizacemi. Svá doporučení adresuje Stálé radě, která může jeho mandát *ad hoc* rozšířit. O své činnosti informuje formou konzultací úřadujícího předsedu, zprávu o činnosti předkládá Stálé radě a hodnotící konferenci, respektive hodnotící konferenci o lidské dimenzi. Je rovněž do jisté míry analogickou institucí vzhledem k Zvláštnímu zpravodaji OSN pro svobodu projevu. Přes materiální odlišnost je forma jeho mandátu značně podobná mandátu komisaře.

Další konkrétní činnost zmocněnce spočívá v diplomatické aktivitě ve formě návštěv (např. v bývalé Jugoslávii, na Ukrajině) či korespondence s ministrem zahraničních věcí dotčeného státu (viz případ porušování práva na svobodu informací v Chorvatsku). Zprávy zmocněnce jsou rovněž koncentrovány na určitý stát nebo druh problému (např. zpráva o nestejně úrovni realizace práva na informace ve Střední Asii).²⁵

KOORDINÁTOR OBSE EKONOMICKÝCH A EKOLOGICKÝCH AKTIVIT

Koordinátor OBSE ekonomických a ekologických aktivit (*Co-ordinator of OSCE Economic and Environmental Activities*, dále jen koordinátor) byl zřízen již zmíněným rozhodnutím Stálé rady č. 193. Bylo tak naplněno ujednání Charty, prohlášení Rady z roku 1993 a budapeštského a lisabonského summitu, jež Stálou radu přímo pověřil určením mandátu koordinátora jako mezinárodní instituce potřebné k přijetí opatření k zmírnění ekologických rizik.

Jeho mandát spočívá v zabezpečení provázanosti ekonomických, ekologických a sociálních aspektů bezpečnosti. Prioritou jeho činnosti je zajištění účinné spolupráce s relevantními mezinárodními a nevládními organizacemi, s privátním sektorem, s Parlamentním shromážděním, stejně jako vytvoření programu doplňujících aktivit ve vztahu k ekonomické dimenzi a posílení ekonomické, ekologické i sociální složky v činnosti misí a operací OBSE.

Koordinátor je povinen spolupracovat se Sekretariátem (v jehož rámci v podstatě působí) a se Stálou radou, které je odpovědný a předává jí zprávy. Pracuje za podpory úřadujícího předsedy a pod přímým dohledem generálního tajemníka. Stálá rada určila sídlem koordinátora Vídeň a do této funkce na tříleté období s platností od ledna 1998 jmenovala Toma Price.

GENERÁLNÍ TAJEMNÍK

Mandát generálního tajemníka (*Secretary General*) vymezila příloha č. 1 dokumentu Rady (Stockholm, 1992). Je jmenován Radou na tříleté období na návrh států a na základě doporučení Stálé rady a úřadujícího předsedy (v současné době je jím Ján Kubiš). Po konzultaci s ním úřadující předseda jmenuje vedoucí oddělení Sekretariátu a ředitel ODIHR úředníky tohoto úřadu.

Generální tajemník může zastupovat úřadujícího předsedu a je mu nápomocen při zveřejňování dokumentů a smluv, vypracovaných v rámci OBSE. Spolu s ním připravuje všechna jednání OBSE, zajišťuje implementaci rozhodnutí OBSE a spolupráci s mezinárodními organizacemi. Dohlíží na práci Sekretariátu OBSE a zajišťuje finanční zázemí orgánů OBSE. Připravuje návrh rozpočtu OBSE a výroční zprávu o činnosti OBSE, stejně jako pravidelné zprávy o činnosti Sekretariátu a misí určené orgánům OBSE. Spolupracuje s orgány a misemi OBSE, popřípadě vykonává další funkce, které mu svěří Rada nebo Stálá rada. Je odpovědný Radě, Stálé radě a úřadujícímu předsedovi.

SEKRETARIÁT OBSE

Sekretariát OBSE (*The OSCE Secretariat*) je především administrativním, informačním a dokumentačním orgánem OBSE zřízeným Chartou. Jeho původní pražské sídlo bylo rozhodnutím Rady v roce 1993 přeneseno do Vídně.

Sekretariát organizačně zajišťuje zasedání hodnotící konference Rady, Stálé rady a Fóra pro bezpečnost, poskytuje informace, materiály a dokumenty o OBSE jak státům, tak nevládním organizacím i fyzickým osobám. Zabývá se technickou, organizační a personální přípravou zasedání těchto orgánů, včetně protokolu, tlumočnického servisu a zajištění bezpečnosti jejich účastníků, dokumentací, poskytováním informací, finančními a administrativními záležitostmi. Sekretariát rovněž zajišťuje spolupráci s mezinárodními organizacemi. Nezastupitelnou roli hraje ve vztahu k misím a operacím OBSE, pro něž představuje logistické a organizační zázemí a jinými vhodnými způsoby se podílí na naplňování jejich mandátu na místě samém.

V čele Sekretariátu stojí ředitel, odpovědný Radě prostřednictvím Stálé rady, jemuž jsou podřízeni diplomaté, technický a administrativní personál jím určený. Česká republika upravila právní postavení pracovníků Sekretariátu OBSE (tj. jim poskytnuté výsady a imunity) v zákoně č. 125/1992 Sb., o zřízení Sekretariátu KBSE a o výsadách a imunitách tohoto Sekretariátu a dalších institucí KBSE, a to shodně s článkem II, III a V Úmluvy o výsadách a imunitách OSN, aniž by přitom bylo vyloučeno použití Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích.

Sekretariát OBSE tvoří úřad generálního tajemníka, oddělení pro administrativu a operace, Středisko, koordinátor a jeho přímou součástí je také *Kancelář OBSE* v Praze, která slouží jako informační centrála a archiv. Současně se Kancelář OBSE podílí na organizačním zajištění některých zasedání orgánů OBSE, zejména Ekonomického fóra.

Spojovací kancelář pro Střední Asii (Central Asia Liaison Office – CALO) fungující od června 1995 se sídlem v Taškentu byla zřízena rozhodnutím Stálé rady (1995).²⁶ Je složena z vedoucího mise a tří expertů. Realizuje Konsolidovaný program činnosti OBSE v a vůči Střední Asii, vycházející z Programu koordinované podpory nedávno přijatých zúčastněných států. Jeho cílem je usnadnění kontaktů a výměna informací (zejména s místními univerzitami a s nevládními organizacemi), organizování regionálních seminářů a návštěv představitelů OBSE v oblasti. Kancelář úzce spolupracuje s ODIHR, zvláště v otázkách migrace a kontroly řádného průběhu voleb.

Stálá rada v roce 1998 rovněž rozhodla o zřízení tří *Center OBSE ve Střední Asii* se sídly v Almaty, v Ašchabadu a v Biškeku. Jejich posláním je obdobné – usnadnění implementace závazků OBSE a kooperace těchto států v rámci OBSE formou usnadňování kontaktů a výměny informací s úřadujícím předsedou a s jinými orgány OBSE i s mezinárodními a nevládními organizacemi. Věcná působnost pak zahrnuje všechny dimenze. Plánované zahájení činnosti proběhlo na začátku roku 1999.

MISE OBSE

Mise OBSE jsou orgány různé věcné povahy, zřizované *ad hoc* s cílem na místě samém zajistit realizaci závazků OBSE. Rozhodnutí o jejich zřízení, mandátu a složení (zpravidla 4–40 členů) dnes přísluší Stálé radě. *Zjišťovací a zpravodajské mise*, upravené v hlavě III Helsinských rozhodnutí, slouží jako nástroje k předcházení konfliktům a řešení krizí. *Mise* jsou rovněž používány v rámci *mechanismu lidské dimenze* (zřizovány za podmínek obzvláště v článku 13 Moskevského dokumentu) a *mechanismu neobvyklých vojenských činností* (podle části C Dodatkového dokumentu Charty). *Mise kontrolující řádný průběh voleb* dohlíží na praktické naplnění článku 6–8 Kodaňského dokumentu při parlamentních, prezidentských a výjimečně i místních volbách, popřípadě mohou zajišťovat jejich organizační, logistickou či legislativní podporu. Státy jsou povinny s misemi spolupracovat a usnadňovat jejich činnost, tj. umožnit vstup na své území, zaručit svobodu pohybu a komunikace, nedotknutelnost členů mise a jejich prostředků.

Ratione materii je mandát misí často vymezen jen v rovině obecné – sledování vývoje, udržování kontaktů, rozvíjení dialogu mezi politickými či etnickými skupinami, přijímání opatření k upevnění důvěry, dodržování principů OBSE. Méně často je určen konkrétně, např. zabránění rozšíření konfliktu, dohled nad dodržováním příměří, sankcí nebo nad

řádným průběhem voleb, zjišťování diskriminace z důvodu jiného státního občanství. Často jde tedy o bilaterální či multilaterální peacekeeping v širším slova smyslu, tj. aplikovaný před konfliktem či po jeho skončení. *Ratione temporis* je mandát zjišťovacích a zpravodajských misí většinou vymezen šesti měsíci trvání, bývá však systematicky prodlužován rozhodnutími Stálé rady, a to zpravidla po konzultaci s ODIHR a se souhlasem dotčeného státu. Mandát ostatních typů misí je časově velmi variabilní. O plnění mandátu pak mise informují Stálou radu formou zpráv.

Zpravodajské a zjišťovací mise mají zpravidla charakter dlouhodobých misí,²⁷ působí např. v Gruzii (od prosince 1992; mandát k urovnání konfliktu v Osetii a v Abcházii), v Estonsku (od února 1993; zjišťování diskriminace z důvodu jiného státního občanství), v Moldově (od dubna 1993; urovnání konfliktu mezi vládou a separatisty), v Lotyšsku (od listopadu 1993; se stejným mandátem jako v Estonsku), v Tádžikistánu (od prosince 1993; pouze obecně vymezený mandát). V souvislosti se sankcemi Rady bezpečnosti OSN uvalenými na bývalou Jugoslávii byly ustaveny sankční mise pro Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko (všechny od října 1992), Makedonii (od listopadu 1992), Ukrajinu (od února 1993), Albánii (od dubna 1993) a Chorvatsko. Způsobem svého zřízení (mezinárodní smlouvou – Daytonskými mírovými dohodami) byla výjimečná mise vyslaná do Bosny a Hercegoviny. Mise kontrolující řádný průběh voleb působily dosud při více než sto volbách ve východní a jihovýchodní Evropě, kde sledovaly stav volebního práva, přípravy voleb, průběh volebního dne, zjišťování volebních výsledků a jejich naplnění a své poznatky vždy sumarizovaly v závěrečné (souborné) zprávě o průběhu voleb.

OPERACE OBSE PRO ZACHOVÁNÍ MÍRU

Operace OBSE pro zachování míru (dále jen operace) jsou jako nestranný prostředek rozmanitých forem (pozorovací a dohlížitelké mise, rozsáhlé nasazení vojsk, dohled nad zastavením palby a stažením vojsk, dodržování práva a pořádku, humanitární pomoc a pomoc uprchlíkům, což odpovídá typologii mírových operací OSN) realizovány podle článku VII Charty OSN se souhlasem přímo dotčených stran a na základě konsenzuálního rozhodnutí Rady (respektive Stálé rady na základě zmocnění Rady).

Politické řízení a kontrola operace náleží zřizovacímu orgánu, který deleguje operativní řízení na úřadujícího předsedu a řídicí skupinu *ad hoc*. Tato skupina je zřízena při Středisku a tvoří ji úřadující předseda, zástupci bývalého a budoucího předsedy a států podílejících se na dané operaci. Operace je složena z civilního nebo vojenského personálu poskytnutého členskými státy OBSE, velitelská pravomoc přísluší vedoucímu operace. Ten je jmenován úřadujícím předsedou (s následným schválením Stálou radou), kterému je také odpovědný. Kontakt mezi operací a státy zajišťuje Středisko. O činnosti operace informuje úřadující předseda Radu bezpečnosti OSN.

Kumulativními podmínkami pro vyslání operace jsou zastavení palby, sjednání dohody o podmínkách působení operace (tzv. memoranda o vzájemném porozumění) a záruky bezpečnosti jejich členů. Operace jsou nestranné a nemají donucovací charakter. Jsou posledním způsobem ochrany kolektivních práv v tom případě, pokud selžou diplomatické prostředky, zejména zprostředkování. Ačkoli není *expressis verbis* určen statut členů operace, lze při použití analogie dovodit, že mají statut nekomatantů a mohou uplatnit tzv. aktivní sebeobranu. Zásadní otázkou je však jak slučitelnost vojenských prostředků a humanitární účel, tak vhodnost operací jako prostředku zajištění kooperativní bezpečnosti.

Doposud nebyla realizována žádná operace. Vyslání přibližně pětisetčlenné operace do Náhorního Karabachu je v souladu s dohodou obsaženou v závěrečném dokumentu z roku 1994 připravováno Vrchní plánovací skupinou pro Náhorní Karabach. Jejím úkolem je doporučit rozsah, velitelskou strukturu, týlové zabezpečení a financování akce, k čemuž vedou také návštěvy na místě samém s cílem zjištění aktuálních podmínek. Obtížným je mj. stanovení způsobu politického a vojenského velení operace.

ORGÁNY DOHLEDU NAD DVOUSTRANNÝMI MEZINÁRODNÍMI SMLOUVAMI

Orgány dohledu nad dvoustrannými mezinárodními smlouvami mají svůj právní základ v mezinárodní smlouvě mezi členskými státy OBSE. Jejich mandát se přiměřeně řídí rozhodnutími Rady z roku 1993 (kapitola regionální opatření) a ujednáními o ostatních místech (podle Helsinských rozhodnutí a budapeštského závěrečného dokumentu). O své činnosti podávají zprávu úřadujícímu předsedovi.

Dosud působily či působí tři takového orgány. Mandát zmocněnce OBSE v rusko-lotyšské spojenecké komisi pro vojenské vysloužilce a zmocněnce OBSE v estonské vládní komisi pro vojenské vysloužilce vyplývá již z označení jejich funkce, v níž působí od roku 1994, kdy byly podepsány příslušné dohody o této pro dané státy velmi citlivé otázce. Zmocněnc OBSE ve Spojeném výboru pro radarovou stanici ve Skrundě, ustaveném v květnu 1995, dohlížel na implementaci dohody o její demontáži (do února 2000).

SMÍRČÍ A ROZHODČÍ SOUD

Smírčí a rozhodčí soud (*Court of conciliation and arbitration*, dále jen Soud) byl vytvořen na základě Úmluvy o smírčím a rozhodčím řízení, která vzešla ze zasedání Rady ve Stockholmu a v platnost vstoupila 5. 12. 1994. Úmluva je do jisté míry politickou verifikací tradičních diplomatických i právních metod (mírového – *pacifc*, dnes *peacefull*) řešení sporů. Cílem Soudu je urovnávat spory mezi smluvními stranami – členskými státy OBSE –, a to prostřednictvím smírčích komisí a rozhodčích tribunálů.

Smírčí komise napomáhají urovnat spor v souladu s mezinárodním právem a se zásadami OBSE. Jejich pravomoc je v případě jednostranné žádosti o řešení sporu dána fakultativně, v případě dohody stran obligatorně. Výsledkem je buď urovnání sporu (v tom případě je sepsána dohoda a prostřednictvím Rady informován Výbor) či nikoli (o tomto je vypracována závěrečná zpráva sdělená stranám, které mohou ve lhůtě 30 dnů přijmout způsob urovnání sporu v ní navržený; pokud nikoli, je zpráva postoupena Radě).

Příslušnost *rozhodčích tribunálů* je dána pouze fakultativně, a to dohodou stran po vzniku sporu nebo předchozím časově a věcně neomezeným (popřípadě omezeným) prohlášením stran. Řízení je vedeno podle mezinárodního práva, eventuálně na žádost stran podle ekvity ve formě neveřejného písemného a ústního řízení. Mohou být rovněž přijata zatímní opatření. Rozsudek je konečný, není možné se proti němu odvolat, podléhá však revizi.

Každá smluvní strana jmenuje dva konziliátory, arbitra a jeho alternáta, jež jsou zapsáni v seznamu vedeném tajemníkem Soudu. Kromě tajemníka je stálým orgánem Soudu pětičlenné předsednictvo. Sídlem sekretariátu Soudu je Ženeva.

Soud jako výraz realizace preventivní diplomacie zahájil svou činnost 29. 5. 1995. V současné fázi institucionalizace OBSE jde o nejdůležitější součást mechanismu mírového urovnání sporů.

SPOJENÁ KONZULTAČNÍ SKUPINA

Spojená konzultační skupina (*Joint Consultative Group*) je orgánem zřízeným článkem XVI Smlouvy o omezení konvenčních zbraní v Evropě (v platnost vstoupila v listopadu 1992, dále jen CFE) pro implementaci závazků z ní vyplývajících, zejména opatření smluvních stran směřujících k dodržování početních limitů armád a jednotlivých vybraných druhů vojenské techniky.

Na zasedáních v sídle Sekretariátu, konaných zpravidla třikrát ročně, jsou státy zastoupeny jmenovanými zmocněnci. Důvěrných jednání, jejichž délka zpravidla nepřesahuje čtyři týdny, se účastní rovněž alternáti, poradci a experti; předsedající je určen na základě principu rotace (podle názvů států ve francouzské abecedě). Na žádost jedné či několika stran svolá předsedající do 15 dnů doplňující schůzku. Skupina hodnotí dosavadní implementaci smlouvy a přijímá vhodná opatření, může měnit své pracovní metody a způsob financování. Je třeba poznamenat, že smluvními stranami CFE v současné době nejsou všechny státy OBSE.

KOMISE PRO OTEVŘENÉ NEBE

Komise pro otevřené nebe byla zřízena článkem X *Smlouvy o otevřeném nebi*, která vytvořila tzv. režim otevřeného nebe, tj. leteckého pozorování území smluvní strany nevojenskými letadly registrovanými v jiných smluvních státech a vybavenými dohodnutými senzory, a definovala práva a povinnosti s tím související.

Její mandát je specifikován v příloze L této smlouvy. Jejich pravidelných čtvrtletních jednání v délce zpravidla čtyř týdnů se účastní jmenovaní zástupci států, alternáti, experti a poradci; první schůzka se uskuteční do 60 dnů po vstupu smlouvy v platnost. Mimořádná jednání svolává předsedající (předsednictví trvá od zahájení jedné do zahájení druhé schůzky a rotuje shodně jako v případě Spojené konzultační skupiny) na žádost státu(ů) do 15 dnů. Jednání jsou opět důvěrná, jednací jazyky jsou shodně s oficiálními jazyky OBSE.

Komise může jak upravit svůj jednací řád a pracovní metody, tak i činit opatření dotýkající se smlouvy samé, určuje technické detaily režimu otevřeného nebe (změnu kategorie senzorů a kvót, použití režimu otevřeného nebe v dalších oblastech, např. při ochraně životního prostředí), hodnotí implementaci, sjednocuje interpretaci smlouvy, navrhuje a rozhoduje o opatřeních pro možnost přistoupení ke smlouvě, o přijetí dodatků smlouvy a o opatřeních zvyšujících efektivnost smlouvy, svolává hodnotící konference. Komise zvažuje návrhy jiných orgánů OBSE a relevantních mezinárodních organizací v případě předcházení konfliktům a řešení krizí, a to s cílem provést mimořádné letecké pozorování nad územím státu, který s tím vysloví souhlas. Může využívat podpory a pomoci Střediska.

* * *

Současnou institucionální podobu OBSE je pro specifičnost jejího vývoje obtížné „uchopit“ pomocí jednoznačných kritérií. Specifika spatřujeme zejména ve značné temporální proměnlivosti věcného vymezení mandátu orgánů a jejich vzájemných vztahů i v jejich terminologickém označení (orgány, struktury, instituce). Domnívám se, že v dnešní době dospěl tento vývoj do stadia koexistence různých typů orgánů, z nichž některé jsou na sobě nezávislé, jiné jsou ve vztahu subordinace. To se rovněž odráží ve skutečnosti, že OBSE nemá ucelenou, přísně hierarchizovanou strukturu orgánů. Některé z nich můžeme považovat za tzv. navazující orgány, tedy za orgány postupně projednávající shodnou záležitost a zpravidla schvalující či jinak implementující již přijaté závěry.

Aniž bych se chtěla uchýlit ke zkrslujícímu zjednodušení, je možné principiálně provést následující typizaci orgánů OBSE.²⁸

Negociační a rozhodovací orgány (summit, hodnotící konference, Rada, Stálá rada, Rada zmocněnců, Ekonomické fórum, Fórum pro bezpečnost, Parlamentní shromáždění) jsou výrazem tradiční funkce OBSE jako místa pro konzultace a jednání států. Rozhodují o zásadních otázkách spadajících do pravomoci OBSE a o jejím dalším vývoji. Přijímají rozhodnutí, která jsou pro členské státy politicky závazná. Jednají v pravidelných obdobích v některém členském státě či v sídle organizace, termín jednání je zpravidla dohodnut na předchozím zasedání. Jednání se účastní všechny členské státy (odlišná je však úroveň zastoupení), na závěr je přijímán tzv. dokument či závěrečný dokument. Mají povahu blízkou stálým nebo *ad hoc* konaným mezinárodním konferencím či stálým orgánům mezinárodní organizace (Stálá rada, Fórum pro bezpečnost).

Operativní struktury a instituce (řídící předseda, Trojka, generální tajemník, Sekretariát OBSE, Středisko pro předcházení konfliktům, ODIHR, Vysoký komisař pro národnostní menšiny, Zmocněnec pro svobodné sdělovací prostředky, Koordinátor ekonomických a ekologických aktivit) byly jako stálé orgány zřízeny závěrečnými dokumenty, respektive dokumenty. Zajišťují vlastní chod OBSE, projednávají a řeší otázky v rámci své specializované kompetence, mohou vytvářet orgány *ad hoc* nebo organizovat zvláštní setkání a semináře. Přípravují materiály pro jednání negociačních a rozhodovacích orgánů a plní úkoly, které jim tyto uložily. Přijímají usnesení ve formě dokumentů či zpráv.

Mají stále sídlo a jsou tvořeny nebo podporovány určitým počtem členů diplomatického, administrativního a technického personálu (nikoli ze všech států). Jsou ve vztahu specifické subordinace k úřadujícímu předsedovi, nikoli však vůči sobě. Vycházejíc z historického kontextu vývoje KBSE/OBSE, lze konstatovat, že předchůdci některých těchto specializovaných orgánů byly schůzky expertů a jednací fóra. Právě zřízení těchto struktur a institucí znamenalo rozhodující moment přerodu KBSE v mezinárodní regionální organizaci.

Oblastní aktivity (mise, operace, orgány dohledu nad dvoustrannými mezinárodními smlouvami, Spojovací kancelář pro Střední Asii a Centra OBSE ve Střední Asii, osobní zmocněnci úřadujícího předsedy) mají přesně vymezenou věcnou, místní a časovou působnost svého mandátu. Plní konkrétní úkoly zpravidla v rámci lidské a bezpečnostní dimenze přímo v některém státě, respektive několika málo státech OBSE. Orgány *ad hoc* zpravidla zřizuje Stálá rada (mise, operace) nebo jmenuje úřadující předseda (osobní zmocněnci). Vznik orgánů dohledu nad dvoustrannými mezinárodními smlouvami upravují tyto smlouvy. Speciálními regionálními orgány jsou Spojovací kancelář pro Střední Asii a Centra OBSE ve Střední Asii, které mají faktický charakter misí a současně detašovaných kanceláří Sekretariátu OBSE.

Přidružené orgány (Spojená konzultační skupina, Komise pro otevřené nebe, Soud) jsou zřízeny na základě mnohostranných mezinárodních smluv, jejichž smluvními stranami jsou členské státy OBSE či většina z nich. Mají časově neomezený a věcně specifikovaný mandát a stále sídlo. Jednají buď v pravidelných periodách, nebo na základě podnětu. Jsou v nich zastoupeny všechny smluvní strany (Spojená konzultační skupina, Komise pro otevřené nebe) či jen některé prostřednictvím svých navržených a konsenzem jmenovaných zástupců. Smyslem jejich existence je implementace závazků států podle mezinárodních smlouv, jež byla současně zřizovacím dokumentem daného orgánu.

* * *

Vývoj orgánů OBSE je i v současné době velmi dynamický. Dochází k zpřesňování a doplňování jejich mandátů, vzájemných vztahů a složení (viz např. ODIHR, Středisko pro předcházení konfliktům). Vyčleňováním z původních orgánů nebo rozdělením pravomocí vznikají orgány nové (viz Stálá rada, generální tajemník, zmocněnec, koordinátor). Kromě toho existují dosud nerealizované a více či méně reálné návrhy členských států na vytvoření dalších orgánů.²⁹

Bez ohledu na další směry institucionálního vývoje OBSE je dnes možné konstatovat, že její dosavadní struktura 26 orgánů vytvořených převážně během devadesátých let znamená jak přeměnu mezinárodní konference v mezinárodní regionální organizaci, tak i (morální, respektive politický) závazek členských států využít této struktury k efektivnímu naplnění mandátů jednotlivých orgánů a jejich prostřednictvím cílů OBSE jako takové.

¹ Označení závěrečný dokument, dokument či mandát je třeba chápat jako určité ustálé termíny, používané v souvislosti s KBSE/OBSE.

² Viz Elias, O. – Lim, Ch.: „General principles“, „soft“ law and identification of international law. In: Netherlands Yearbook of International Law. Vol. XXVIII. Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 3–49.

³ Viz Helsinský Závěrečný akt. Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky 1971–1975, díl 4. Praha: Svoboda, 1982, s. 499–549.

⁴ Viz Helsinský dokument 1992. II. část – Helsinská rozhodnutí. Mezinárodní vztahy, rok 1992, číslo 3, s. 99–127. Viz též Helsinský dokument 1992. I. část – Výzva doby změn. Deklarace helsinského summitu KBSE. Mezinárodní politika, rok 1992, číslo 9, s. 26–28. Viz rovněž Vršanský, Peter: Helsinky II. Mezinárodní politika, rok 1992, číslo 9, s. 4–5.

⁵ Viz Charter of Paris for a New Europe, Paris, 21 November 1990; Meeting of Heads of State or Government of the Participating States of the Conference on Security and Co-operation in Europe, Official Verbatim Records, 19–21 November 1990, CSCE, Paris, 1990.

⁶ Viz Deklarace budapeštské schůzky. Helsinky Monitor, 1995, No. 1, s. 79–105.

- ⁷ Viz Lisabon dokument. Helsinki Monitor, 1997, No. 1, s. 89–108. Viz též Lisabonská deklarace. Lisabonská deklarace o společném a komplexním bezpečnostním modelu pro Evropu 21. století. Mezinárodní politika, rok 1997, číslo 1, s. 30–33.
- ⁸ Na lisabonském summitu nebyl dohodnut přesný termín konání následujícího summitu, což umožňuje Pařížská charta, která hovoří o zpravidla dvouleté periodě konání summitů.
- ⁹ Viz DeConcini, D. – Hozer, S. H.: The Human Dimension at the Budapest Review Meeting. Helsinki Monitor, 1994, No. 3, s. 6–17.
- ¹⁰ Viz Berlínské zasedání Rady KBSE, 19.–20. červen 1991. Souhrn závěrů zasedání. Mezinárodní politika, rok 1991, číslo 8, s. 27–28.
- ¹¹ Viz Pražská schůzka Rady KBSE, 30.–31. ledna 1992. Soubor závěrů. Mezinárodní politika, rok 1992, číslo 4, s. 29–32.
- ¹² Viz Third Meeting of the Council, Summary of Conclusions, Decision on Peaceful Settlement of Disputes. Documents 1973–1997. 1st edition, OSCE, 1998 (official CD-ROM).
- ¹³ Viz Sixth Meeting of the Ministerial Council, 18–19 December 1997. Documents 1973–1997. 1st edition, OSCE, 1998 (official CD-ROM).
- ¹⁴ Viz Dokument kodaňského zasedání Konference o lidské dimenzi KBSE. Právník, rok 1991, číslo 1, s. 82–91.
- ¹⁵ Viz Seventh Meeting of the Ministerial Council, 2–3 December 1998. Documents 1973–1997. 1st edition, OSCE, 1998 (official CD-ROM).
- ¹⁶ Viz Matějka, Zdeněk: Dnešní KBSE – pohled z Vídně. Mezinárodní vztahy, rok 1994, číslo 2, s. 33–40. Viz též The Permanent Council (PC), www.osce.org/index-da/nb-pc.htm
- ¹⁷ Viz Kobieracki, A.: Military aspects of security: Expectations no regarding the OSCE Lisbon Summit. Helsinki Monitor, 1996, No. 3.
- ¹⁸ Jde o následující: Smlouvu o omezení konvenčních zbraní v Evropě (CEF), Smlouvu o otevřeném nebi, Závěrečný akt jednání osobních zástupců o CEF, Stabilizační opatření pro místní krizové situace, Globální výměnu vojenských informací, Vídeňský dokument z roku 1994, Kodex chování, Principy transferu konvenčních zbraní a Principy o nešíření konvenčních zbraní.
- ¹⁹ Viz Vienna Document 1994, Vienna Document 1992, Vienna Document 1990, Documents 1973–1997. 1st edition, OSCE, 1998 (official CD-ROM).
- ²⁰ Viz Gutlove, P. – Thompson, G.: The Potential for the Co-operation by the OSCE and non governmental Actors on Conflict management. Helsinki Monitor, 1995, No. 3. Viz www.fks.ethz.ch/osce/hmonit/hel195-3/gutlove.htm
- ²¹ Viz Kwaastenet, M.: The Security Model Discussion and its importance for the evolution of the European Security Architecture. Helsinki Monitor, 1996, No. 3. Viz www.fks.ethz.ch/osce/hmonit/hel196-6/kwaasten.htm
- ²² Viz mj. The role of the Conflict Prevention Centre in the security system of the CSCE. Helsinki Monitor, 1994, No. 3, s. 5–15.
- ²³ Těmi se rozumí zejména následující: Evropská úmluva o ochraně lidských práv, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (viz mj. Vybrané úmluvy a zakládající dokumenty Rady Evropy a Evropské unie. Brno: MU Brno a ESF VŠE Praha, 1998, s. 181–193), doporučení Parlamentního shromáždění RE č. 1201.
- ²⁴ Viz Sheu, H. Ch.: Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva. Praha: Karolinum, 1998, 100 stran. Viz též Dvořáková, Johana: Vysoký komisař pro národnostní menšiny OBSE a jeho role při předcházení konfliktům. Mezinárodní politika, rok 1998, číslo 7, s. 18–19. Viz rovněž Šebesta, Š.: Vysoký komisař KBSE pro národnostně menšiny. Právní obzor, rok 1993, číslo 3, s. 228–245.
- ²⁵ Viz OSCE Newsletter, Vol. 6, 1999, No. 5, s. 9–10.
- ²⁶ Viz Fifth Meeting of the Ministerial Council, Documents 1973–1997. 1st edition, OSCE, 1998 (official CD-ROM).
- ²⁷ Viz OBSE Human Dimension Seminar on Human Rights: The Role Of Field Missions. Consolidated Summary, ODIHR, Warsaw, 1999, s. 23.
- ²⁸ Uvedená typizace je zároveň velmi blízká současnému oficiálnímu pojetí struktury OBSE (viz mj. OSCE Handbook, 3rd edition, Vienna, 1999).
- ²⁹ Jde o návrhy zřídit Obecnou konzultativní radu (složenou ze zástupců nevládních organizací a expertů s cílem vyhodnocovat výsledky helsinského Závěrečného aktu a stanovovat budoucí cíle OBSE), Akademii OBSE (obdobu Univerzity OSN, navazující na kurzy Letní školy OBSE jako místa pro diskuzi o otázkách spojených s koexistencí orgánů OBSE a s uplatňováním jejich mechanismů, která by současně zajišťovala odbornou přípravu pro budoucí a stávající úředníky OBSE a poskytovala by odbornou pomoc misím), Institut pro kooperativní bezpečnost, jakož i o ruský návrh (1994) na vytvoření tzv. výkonného výboru (pět stálých a pět rotujících členů). Dále jde o návrh na vytvoření Mezinárodní agentury pro ochranu obětí ozbrojených konfliktů, Vysokého komisaře OBSE pro uprchlíky a Vysokého komisaře pro další oblasti činnosti, politického poradce pro předcházení konfliktům, zvláštního sboru pro pomoc při přírodních katastrofách, Obecné konzultativní rady (hodnotící přínos existence OBSE).